

KANEPILINNU PESITSEMISEST VILJANDI ÜMBRUSES

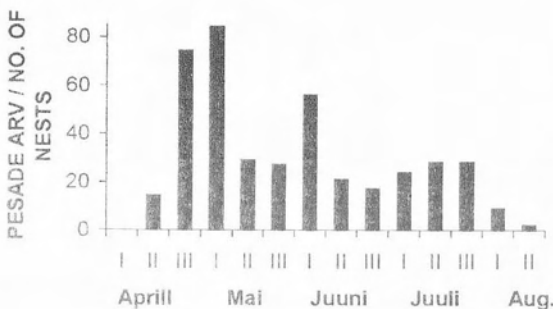
Endel E d u l a
Malmi 8-24, 71011 Viljandi

Kokkuvõte. Artiklis esitatakse aastatel 1959-1998 kogutud andmed kanepilinnu (*Carduelis cannabina*) saabumise, pesaehituse ja sigimisedukuse kohta Viljandi ümbruses. Kanepilinnud saabusid keskmiselt 4.-5. aprillil. 40% pesitsustest alustati enne 15. maid, kuid osa linde pesitses ilmselt mitu korda. 613 kurnas oli keskmiselt 5,12 muna, õnnestus 68% pesitsustest. Nii kurna suurus kui pesitsusedukus järgisid arvukuse muutusi, saavutades maksimumi 1960. aastate lõpul ja langedes alates 1970. aastate algusest.

Viljandi ümbruses paiknevalt uurimisalalt (vt. Edula 1998) on alates 1959. aastast kogunenud suur hulk andmeid kanepilinnu (*Carduelis cannabina*) pesitsemise kohta. Sel ajal pesitses kanepilinde siin ümbruses palju: olid head pesitsemis- (teedeäärased noored, kuni 2 m kõrgused kuusehekid) ja toitumisvõimalused (läheduses kasvatati kõõgiviljaseemet) ning vähe looduslikke vaenlasi (vareslasi hävitati inimese poolt). Kokku on aastatel 1959-1998 leitud 685 kanepilinnu pesa.

Fenoloogia

Kanepilinnu kevadist saabumist on autor jälginud 1961. aastast. Kõige varem on lindu kohatud 14. märtsil (1967), kõige hiljem alles aprilli lõpul. Keskmine saabumisaeg on 4.-5. aprilli paiku.

Joonis 1. Esimese muna munemise aeg kanepilinnul (n=413).

Figure 1. Time of laying the first egg in the Linnet (n=413).

Aeg, mil kanepilinnu pesadest võib leida mune või poegi, on pikk - 18. aprillist 9. septembrini. Üks pesitsemistsükkel kestab keskmiselt kuu aega: munemine kuni 7 päeva, haudumine 10-14 ja poegade pesaelu 11-14 päeva. Seega võib oletada osa lindude mitmekordset pesitsemist (joonis 1). Rohkem kui 40% pesadest on munemist alustatud enne 15. maid ning ligi 31% vahemikus 16. mai - 15. juuni. Juuni keskelt juuli keskpaigani alustab pesitsemist 16,5% ja veel hiljem 12% pesitsejatest.

Pesa

Enamus leitud pesadest on paiknenud teedeäärsetes kuusehekkides. Noorte hekikuuskede korral paikneb pesa okstel vastu tüve, vanemas hekis (alates 1974. aastast) aga hästi varjatult okstel heki väliskülje lähedal. Pesi on leitud veel surnuaedadest, metsaservalt, teedeäärsetelt üksikutelt puudelt, lumeredelihunnikust jne. Lehtpuudelt ja põõsastelt on pesaleide vähe. Pesa asetseb enamasti madalal, 0,4-2 m (kõige sagedamini 0,7-1,3 m) kõrgusel.

Väljastpoolt on pesa enamasti ehitatud peentest rohujuurtest ja -kõrtest, seest vooderdatud rikkalikult taimevilla, villa, karvade jm. pehme materjaliga. Tihti jääb veidi vooderdusmaterjali lähikuuskede okstele ja see reedab pesa asukohta. Suve teisel poolel on leitud kolm hoopis erinevast materjalist ehitatud pesa. Ühel oli väliskiht heinakõrtest, teisel odrapõhust ja kolmandal (5. juulil 1970) tühjadest odrapeadest.

Mõõdetud 32 pesa keskmine läbimõõt oli 10,1 x 11,7 cm (kõikudes 8 x 9 kuni 12 x 13 cm), kõrgus 7 cm (6-9 cm), lohu läbimõõt 5,7 x 6,1 cm (5,5 x 5 kuni 7 x 7 cm) ja lohu sügavus 4,1 cm (3-4,5 cm).

Kurn

Munade värvus sarnaneb kirjanduses esitatule (Kumari 1954), kuid on leitud kümnekond pesa, kus munade valkjassinine taust oli õige väheste täppidega. Osal kurnadest puudusid munade täpid täielikult. Mõõdetud ja kaalutud on vaid kaks muna ühest mahajäetud pesast: 1) 18,5 x 14,0 mm ja 1,85 g; 2) 19,7 x 13,9 mm ja 1,95 g.

Munade arv pesas on kõikunud kahest seitsmeni, kõige sagedasem oli viiemunaline kurn. 613 kurna keskmiseks suurusks oli 5,12 muna. Suve lõikes oli kõige suurem kurn pesades, kus alustati munemist 16. maist 15. juunini, kõige väiksem aga hilistes pesades (tabel 1). Seitsmemunalisi kurnasid leiti peamiselt 16. maist 15. juunini ja aastatel, mil asustustihedus oli suur. Viimasel ajal on pesaleide vähe ja ka kurna suurus väiksem (joonis 2).

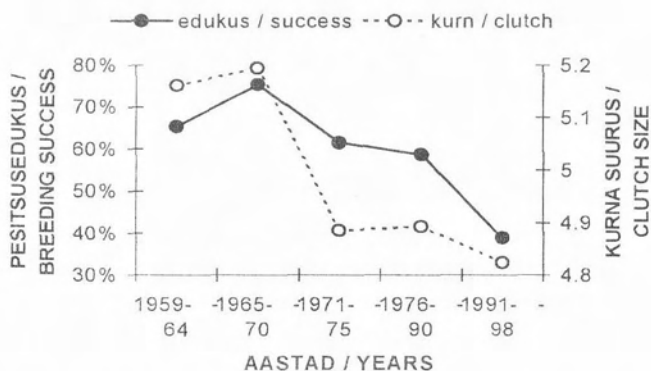
Tabel 1. Kanepilinnu kurna suurus ja pesitsusedukus, sõltuvalt pesitsuse alustamise ajast.

Table 1. Seasonal variation in clutch size and breeding success of the Linnet. 'Start of breeding' refers to the date of laying the first egg.

Pesitsemise algusaeg Start of breeding	Kurna suurus / Clutch size						Keskmine Average	N	Pesitsus- edukus Breeding success
	2	3	4	5	6	7			
18.04-15.05	1	0	43	193	9	0	4,85	246	66% (188)
16.05-15.06	0	1	5	67	93	19	5,67	185	60% (93)
16.06-15.07	1	1	17	53	28	1	5,08	101	85% (59)
Pärast 15.07	1	1	24	50	5	0	4,70	81	67% (42)
KOKKU / TOTAL	3	3	89	363	135	20	5,12	613	68% (382)

Pesitsusedukus

Ligi pooltes pesades jäi edukus kontrollimata. Teadaoleva tulemusega pesitsustest ($n=382$) õnnestus 68%. Hukkunud pesi ei ole seega palju. Mitmel korral jäi pesadesse mädamune (kuni neli), kuid sumud poegi leiti edukatest pesadest vaid üks. Üks pesa hüljati: 23. juulil 1991 leitud viimane kum oli veel 9. augustil soe, kuid hüljati 16. augustiks. Sarnaselt kurna suurusele järgib ka pesitsusedukus arvukuse muutusi: maksimum 1960. aastate lõpul ja langus alatest 1970. aastate algusest (joonis 2).

Joonis 2. Kanepilinnu kurna suuruse ja pesitsusedukuse pikaajaline dünaamika.

Figure 2. Long-term changes in the clutch size and breeding success of the Linnet near Viljandi.

Breeding of the Linnet in the surroundings of Viljandi

In 1959-1998, the author has studied Linnets (*Carduelis cannabina*) near Viljandi, south-central Estonia. The numbers of Linnets peaked in the 1960s and have dramatically decreased since then (see Edula 1998).

The spring arrival has taken place between 14 March (1967) and late April, on the average on 4-5 April. The breeding season was very long and probably included several clutches (Fig. 1). More than 40% of clutches were laid before 15 May, and 31% of clutches between 16 May and 15 June. Only 12% of clutches have been laid after 15 July. Laying lasted seven, incubation 10-14 and nestling period 11-14 days.

Majority of nests were situated in spruce hedgerows along roadsides, but also in cemeteries, single trees etc. Only few nests were built on deciduous trees or bushes. Usual height was 0.7-1.3 metres (range 0.4-2 m) above ground. The average measurements of 32 nests were: diameter 11.7 x 10.1 cm, height 7 cm, depression diameter 6.1 x 5.7 cm and depression depth 4.1 cm.

The average size of 613 clutches was 5.12 (range 2-7). Largest clutches were laid between 16 May and 15 June, the latest clutches were the smallest ones. However, this difference was not observed in the proportion of successful nests (Table 1). Altogether, 68% of nests were successful (n=382). In long term, both the clutch size and breeding success followed the changes in numbers, being at their highest in the late 1960s and showing a decline since then (Fig. 2).

Kirjandus. Edula, E. 1998: Väruliste arvukuse muutustest Viljandi ümbruses aastatel 1956-1995. - *Hirundo* 11: 5-23. -- Kumari, E. 1954: Eesti NSV linnud. - Eesti Riiklik Kirjastus, Tallinn.

